

BURIMET KARSTIKE TË VLORËS TË PARA NË ASPEKTIN PRAKTIK TË VLERAVE TË TYRE DHE EVITIMIT TË NDOTJES

Msc. Fatlinda Shkurti, Prof As. Dr. Irakli Mitro

Departamenti i Edukimit, Fakulteti i Shkencave Humane

Universiteti "Ismail Qemali", Vlorë

e-mail: fshkurti@yahoo.com

Përmbledhje

Rrethi i Vlorës ka pasuri të shumta ujore me rëndësi natyrore dhe ekonomike.

Përmendim në këtë aspekt burimet e shumta karstike përgjatë zonës bregdetare, por edhe në brendësi të territorit të kësaj hapësire.

Të një rëndësie të veçantë janë burimet e Ujit të Ftohtë të Vlorës. Dalja e këtyre burimeve është favorizuar nga ndërtimi litologjik i kësaj hapësire. Kompleksi karbonatik i përfaqësuar nga antiklinali i Tragjasit është i ndërtuar nga gëlqerorët e mesozoit dhe të paleogjenit, por sipërfaqe të mëdha zënë edhe gëlqerorët e kretakut të sipërm.

Ka dy nivele të burimeve, niveli i parë afër zonave të banuara dhe niveli i dytë përfaqësohet nga burimet nëndetare. Sot gjendemi para rrezikut natyror, por edhe antropogjen të këtij ekosistemi, rrjedhojë e ndërtimeve të shumta, por edhe e derdhjes të një sasive të konsiderueshme të ujit të këtyre burimeve në det.

Organet e qeverisjes vendore, por edhe organizata të ndryshme mjedisore duhet të luajnë rolin e tyre në këtë drejtim. Duhet të këmbëngulim për menaxhim sa më të mirë të kësaj pasurie, por edhe monitorim të vazhdueshëm për nivelin e ndotjes dhe marrjen e masave të nevojshme për parandalim të saj.

Hyrje

Në pikëpamje tektonike hapësira e rrethit të Vlorës bën pjesë në zonën Jonike. Zona Jonike zë pjesën perëndimore dhe jugperëndimore të Shqipërisë dhe nga pikëpamja paleogeografike përfaqëson një hulli, që vendoset ndërmjet dy kurrizeve, asaj të Krujës në lindje dhe të Sazanit në perëndim. Formimet që ndërtojnë këtë zonë janë evaporitet (halogjenet) permo-triasike, dolomitet e gëlqerorët neritikë të trasikut të mesëm deri në lias të mesëm, gëlqerorët palagjikë me silicorë nga liasiku i sipërm në eocen, flishi i oligocen-miocenit të poshtëm e shliri i burdigalian-helvecianit.¹

Riviera shqiptare që shtrihet nga Vlora deri në Kepin e

1 Akademia e Shkencave të RPSSH. Gjeografia fizike e Shqipërisë.

Vëllimi 1. Tiranë, 1990, faqe 65

Stillos në jug të Sarandës përzgjatet në përgjithësi mbi masivët e gëlqerorëve të zonës tektonike Jonike. Malet që lartësohen pothuajse nga bregu i detit dhe fundi i detit që zhytet me gradient të madh në thellësi, janë tipar kryesor i bregdetit. Gëlqerorët janë të karstëzuar, prandaj gjatë bregdetit ka shumë burime ujërash të pastra, në stere por edhe në fundin e detit, pranë bregut, siç janë këto të Ujit të Ftohtë në Vlorë.²

Aktiviteti karstik ka formuar një ekosistem të veçantë, mjaft origjinal, i cili duhet të njihet e të mbahet parasysh gjatë aktivitetit praktik.

Përmbajtja

Kompleksi karbonatik (Antiklinali i Tragjasit përfshin malin e Lungarës dhe kodrat e Shashicës) përfaqësohet nga gëlqerorët e Mesozoit dhe Paleogjenit.

Sipërfaqe më të mëdha zënë gëlqerorët e Kretakut të Sipërm, të cilët janë kryesisht masivë, shtresëtrashë dhe me përmbajtje të lartë të karbonatit të kalçiumit.

Antiklinali i Tragjasit ka një strukturë asimetrike dhe të ndërlikuar tektonikisht. Shpati lindor bie normal në drejtim të luginës së Shushicës, kurse ai perëndimor është i pjerrët për shkak të thyerjes tektonike gjatësore dhe asaj tërthore të Shëngjergjit.³

Ky faktor dhe ndryshimi i nivelit bazë të shpateve ka bërë që rrjedhjet nëntokësore të drenojnë drejt Gjirit të Vlorës. Çarshmëria e shkëmbinjve është mjaft e zhvilluar dhe tepër aktive në strukturën antiklinale të Tragjasit. Orientimi i përgjithshëm i tyre është sipas thyerjeve tektonike. Mbizotërojnë çarjet në drejtim V-VP, J-JL dhe më rrallë ato V-VL.

Struktura antiklinale e Tragjasit i është nënshtuar lëvizjeve ngritëse të vazhdueshme, ndërsa ato kufizuese janë kapur nga lëvizje ulëse. Kështu ka zbritur vazhdimisht poshtë horizonti i ujërave nëntokësore, duke përshpejtuar zgjerimin dhe thellimin e formave karstike.⁴

2 Pano. N. Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Pasuritë ujore të Shqipërisë, Tiranë 2008, faqe 45

3 Buletini Shkencor, Nr. 5 Universiteti "Ismail Qemali", Vlorë 2003, Faqe 4

4 Po aty

Karakteristikat e masivit karbonatik të Tragjasit i kanë dhënë masivit një morfologji karstike me evolucion të shpejtë; thyerjet tektonike kanë favorizuar depërtimin në thellësi të ujërave sipërfaqësore. Kushtet klimaterike janë shumë të favorshme për një karst dinamik si dhe prurjet e burimeve na bëjnë të gijkojmë se ka një diferencë midis rrjedhjes totale në burime dhe resurseve potenciale të masivit karbonatik. Diferenca shpjegohet me shkarkimet nëndetare të konsiderushme, të cilat humbasin pa u shfrytëzuar. Mali i Lungarës dhe veçanërisht kodrat e Shashicës dallohen për rrjedhje të bollshme nëntokësore me prurje të lartë.

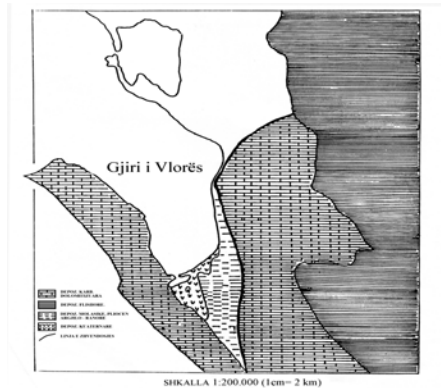

Fig 1.1 Harta e daljeve të burimeve karstike në zonën e Uji të Ftohtë.

Ato dalin tërësisht në shpatin perëndimor të malit të vendosur në dy nivele:

Niveli i parë del në afërsi të qendrave të banuara (burimet e Barçallas, të Izvorit dhe ato të Ujit të Ftohtë).

Burimet ujore të masivit Lungarë- Çikë ku do të përmendim vetëm disa prej tyre pasi ato janë të shumta, në Dukat të Ri (Qyrkali, Havaraj) me prurje 30 l/sek, Dukat të Vjetër (Hani, Komhill, Gurra, Moçal) me prurje 140 l/sek, në Tragjas burimet e Izvorit me prurje 1500 l/sek, në Oriku (pus, basen nënujor) me prurje 100 l/sek.⁵

Niveli i dytë i ujërave përfaqësohet nga burimet nëndetare, që përbëjnë një dukuri interesante të Rivierës së Vlorës. Ato dalin në intervalin nga Uji i Ftohtë deri në skajin verior të Jonufrës me gjatësi 2000 m. Numërohen 40 burime, me prurje të përgjithshme 5 – 7 m³/s. Ato janë ujëra të freskëta me mineralizim të ulët (150-250 mg/l).

Burimet buzëdetare dhe nëndetare janë një lloj i veçantë i burimeve karstike që dalin drejtpërdrejt në buzën e detit ose në det. Këto burime dallohen

nga bregu se aty ku dalin shkaktojnë vorbullat. Ujërat e këtyre burimeve shfrytëzohen gjerësisht për furnizimin me ujë të pijshëm të qytetit të Vlorës.

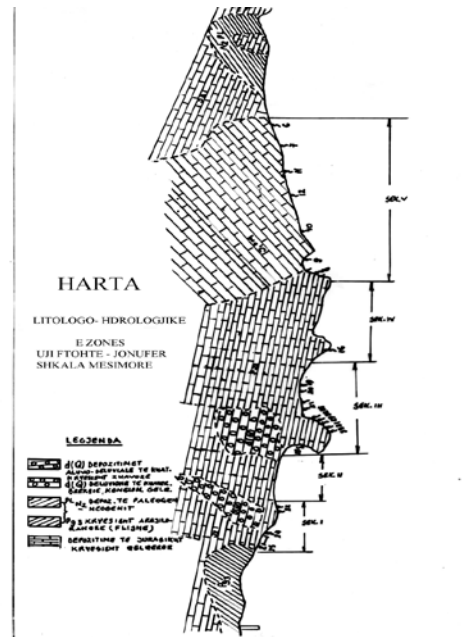

Fig 1.2. Harta e burimeve karstike në zonën Uji i Ftohtë- Jonufër.

Në zonën Uji i Ftohtë - Jonufër një problem mjaft serioz është rreziku i ndotjes së ekosistemeve karstike. Ndërtimet pa leje e me leje në rajonin karstik Uji i Ftohtë - Jonufër, ujërat e gropave septike duke përfshirë edhe mbetjet e hedhurinave shtëpiake depërtojnë në thellësi të formacioneve karstike dhe dalin tek burimet në këtë zonë.

Në vazhdim rekomandohet të përjashtohen aktivitetet industriale, ngritjet urbane apo grumbullimet masive të blegtorisë edhe nëse e ardhmja kushtëzon ndonjë aktivitet të këtyre natyrave, duhen të merren masa të sigurta për të evituar hedhjen e mbetjeve ndotëse. Analizat e ujit të pijshëm të bëra në pika (lagje) të ndryshme në datat 20, 23 dhe 27 gusht 2012 kanë rezultuar me këto të dhëna :

- 20/08/2012 një pikë me ndotje bakteriale (lagjia "Lirim")
- 23/08/2012 një pikë me ndotje bakteriale (lagjia "10 Korriku")
- 27/08/2012 katër pika me ndotje bakteriale (lagjet "11 Janari", "O.Haxhiu", "28 Nëntori", "Pavarësia")⁶

Në mënyrë periodike për monitorimin e pastërtisë së ujit shfrytëzohen 22 pika (lagje). Pasi është marrë uji nga të gjitha stacionet, është inkubuar për 15 ditë dhe nga rezultatet e analizave ka figuruar uji i klorizuar. Problem kohët e fundit kanë qenë ujërat e ndotur që dalin nga Burimet e Ujit të Ftohtë , ndotje e cila lidhet me ndërtimin gjeologjik të formacioneve karbonatike 6 Të dhëna të Agjencisë Rajonale të Mjedisit

5 FSHZH, Plani i Zhvillimit Lokal, Bashkia Oriku, Tiranë, Grand Print 2009, faqe 35

të cilat për shkak të aftësisë së madhe filtruese që kanë këto formacione, rrisin shkallën e ndotjes së ujit. Ndërsa burimet që vazhdojnë pas burimeve të Ujit të Ftohtë kanë ujëra relativisht të pastër, sepse kanë një ndërfaqe të strallit i cili zvogëlon dukurinë e karstit.

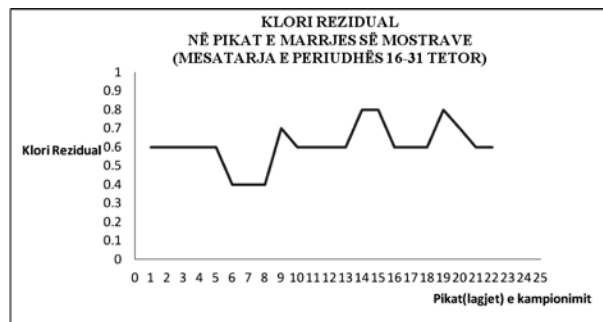

Fig. 1.3 Paraqitja grafike e ndotjes së ujërave për periudhën 16 tetor- 31 nëntor 2012.

Periudha 16 - 31 tetor në mënyrë të mesatarizuar paraqet këtë gjendje lidhur me praninë e klorit residual. Thyerje të kësaj ecurie, kemi në datën 31 tetor, përkatësisht në pikat 3 - 22 me zero klor residual.

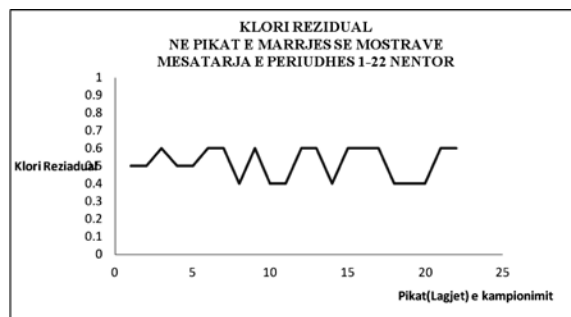

Fig. 1.4 Paraqitja grafike e ndotjes së ujërave për periudhën 1-22 nëntor 2012.

Për periudhën 1 - 22 nëntor është kjo e dhënë mesatare lidhur me prezencën e klorit residual.

Si rregull monitorimet në burimet përkatëse bëhen

çdo 3 muaj. Nga monitorimet e datave 27/07/2012 dhe 12/11/2012 rezulton që në burimin 4 (pranë ish vilës), 6 (tek Kalaja), 7 MPN ka dalë pa ngarkesa bakteriale. Fortësia e ujit është relativisht e vogël në tre vendburime: burimi 2 (Tuneli), 4 (pranë ish vilës nr. 1), 6 (Kalaja) kanë fortësinë 10-12 F (si tregues i fortësisë përdoret grada franceze ose gjermane).

Përsa i përket pH ai është në vlerën 7.7 në të tre burimet (norma e lejuar e pH varion nga 6.5 - 8.5). Temperatura e ujërave të burimeve është 8 - 12 °C.

Përfundime dhe rekomandime

□ Kushtet tektonike-litologjike, morfografike e klimatike të zonës Uji i Ftohtë – Jonufër mundësojnë praninë e burimeve me prurje të konsiderueshme ujore.

□ Ndërtimet në zonën e Ujit të Ftohtë - Jonufër paraqesin një problem mjaft serioz dhe përbëjnë rrezik për ndotjen e ekosistemeve karstike, sigurisht kjo zonë duhet parë dhe në aspektin turistik me perspektivë në të ardhmen.

□ Nevojat e popullatës për ujë të pijshëm plotësohen nga tre stacione kryesore, por ka një humbje në rrjetin e amortizuar në masën 60 % të tij, si dhe të ndërhyrjeve të pa ligjshme në rrjet.

□ Praktikisht po të evitohen këto probleme në fakt, si dhe fuqizimi i furnizimit me energji elektrike, furnizimi me ujë të pijshëm mund të kapi edhe shifrën 130l - 150 l ujë për banorë.

□ Përqendrimi i vëmendjes vetëm në prezantimin e këtyre resurseve natyrore në aspektin teorik do ta zvogëlonte së tepërmi rolin dhe rëndësinë që ato marrin gjatë qarkullimit dhe shfrytëzimit praktik ekonomik.

□ Njohja e tyre duhet të jetë në funksion të orientimit, tërheqjes dhe përqendrimit të vëmendjes dhe investitorëve shtetëror e privat me rrjedhoja përfitim të shumëfishta për shfrytëzimin e potencialeve që ato mbartin, zhvillimin e industrive, zgjerimin e strukturës ekonomike të hapësirës, angazhimin dhe aktivizimin ekonomik të popullsisë dhe sidomos asaj të pa punë.

Referencat

1. Akademia e Shkencave të RPSSH. Gjeografia fizike e Shqipërisë. Vëllimi 1. Tiranë, 1990
2. Buletini Shkencor, Nr. 5 Universiteti "Ismail Qemali", Vlorë 2003
3. FSHZH, Plani i Zhvillimit Lokal, Bashkia Orikum, Tiranë, Grand Print 2009
4. Kolektiv autorësh: Harta Gjeologjike e Shqipërisë dhe teksti sqarues i saj, Tiranë 1983

5. Mitro. I, Krutaj. F, Veçori të karstit në malin e Lungarës, Studime Gjeografike Nr. 8, Tiranë 1996

6. Pano. N. Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Pasuritë ujore të Shqipërisë, Tiranë 2008

7. Të dhëna nga Agjensia Rajonale e Mjedisit, Vlorë